

ks. Kazimierz Dullak¹

I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006-2012)

Misja Kościoła Warmińskiego w dziele Nowej Ewangelizacji

Historia diecezji warmińskiej sięga swymi początkami XIII w. Powstała jako jedna z czterech diecezji pruskich na czele z biskupem Anzelmem. Abp Wojciech Ziemba pasterzuje w Kościele Warmińskim od 30.05.2008 r. jako drugi arcybiskup, utworzonej w ramach reorganizacji Kościoła w Polsce którą przeprowadzono 25.03.1992 r., po Edmundzie Piszczu i jako pięćdziesiąty z kolei pasterz warmiński².

1. „Przedpola” synodu diecezjalnego

Ostatnim synodem, który odbył się w diecezji warmińskiej, był dwunasty synod, zwołany przez bpa Maksymiliana Kallera, jego obrady przypadały na dni 11-13.10.1932 r. Kolejny, zaplanowany zgodnie z wówczas obowiązującym prawem³ na 1942 r., nie odbył się głównie z racji na toczone działania wojenne. Zawierania powojenne związane z wymianą ludności zamieszkałej na omawianym terenie, jak również z brakiem stabilności na urzędzie ordynariusza diecezji wynikające z represji politycznych, przyczyniły się do tego, że kolejny synod nie mógł być zwołany. Zwołanie soboru powszechnego i czas jego obrad, były okresem wyczekiwania na nowe regulacje dotyczące poszczególnych dziedzin życia religijnego.

¹ Ks. prof. US dr hab. Kazimierz Dullak – kapłan diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, w 1995 r. ukończył studia na PWT w Poznaniu uzyskując doktorat z teologii w zakresie prawa kanonicznego, następnie ukończył w 2001 r. WPK UKSW w Warszawie uzyskując doktorat nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego, a w 2008 r. na tym samym wydziale przeprowadzono przewód habilitacyjny zwieńczony nadaniem tytułu doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego. Od 2009 r. profesor nadzwyczajny US, a od 2012 r. jest prodziekanem ds. nauki WT US. Jest kierownikiem katedry prawa kanonicznego, należy do Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

² Historię Kościoła Warmińskiego przybliży nam m.in. dorobek pisarski biskupa Jana Obląka, jak również aktualnego dyrektora Archiwum Archidiecezji Warmińskiej ks. prof. Andrzeja Kopiczko.

³ „W każdej diecezji powinien się odbyć przynajmniej co dziesięć lat synod diecezjalny, celem omówienia potrzeb duchowieństwa i wiernych diecezji” – kan. 356 §1 KPK-17.

6.05.1979 r. we Fromborku w zarząd diecezję warmińską przejął bp Józef Glemp. W rocznicę kanonicznego objęcia diecezji skierował do księży dziekanów takie słowa: „Myśl o zwołaniu synodu warmińskiego nurtowała mnie niemal od samego początku objęcia posługi biskupiej”⁴. Następnie bp Glemp zarysował obszernie zadania, którym winien synod sprostać. W tym samym dniu wydano dekret ogłaszający rozpoczęcie prac przygotowawczych do duszpasterskiego synodu diecezji warmińskiej. Aby myśl o synodzie mogła wejść w stadium realizacji, została jednocześnie ustanowiona komisja przygotowawcza⁵. Do zadań powyższego gremium należało zorganizować biuro synodu, zebrać i usystematyzować propozycje z terenu diecezji dotyczących tematyki synodalnej, opracować zasady działania *Parafialnych Kół Synodalnych*, wytworzyć łączność z tymi kołami oraz zebrać i usystematyzować materiały nadesłane z kół parafialnych. Te zadania, wg Zwołującego, powinno zamknąć się w ciągu roku⁶.

Diecezjanie usłyszeli zapowiedź synodu w *Liście pasterskim* z 25.03.1980 r. Otrzymali jednocześnie wiele informacji dotyczących oczekiwań związanych z synodem, jak również przybliżono środki, jakimi chce się osiągnąć stawiane cele⁷.

Biskup Warmiński spotkał się z komisją przygotowawczą 28.03.1980 r. na pierwszej sesji i 15.04.1980 r. na II sesji. Omówiono zagadnienie związane z naturą synodu diecezjalnego, szczegółowo omówiono organizację i tematykę rejonowych sympozjów nt. synodu. Na końcu poświęcono czas tworzeniu kół synodalnych i ich działalności⁸. Konkretyzacją tychże obrad był podpisany przez Biskupa 9.06.1980 r. *Regulamin Kół Synodalnych*⁹ oraz wypracowanie materiałów na spotkania tychże kół¹⁰. Zaangażowanie się księży proboszczów

⁴ J. Glemp, *Kościół Warmiński 1979-1980, stan – spostrzeżenia – zadania*. Przemówienie wygłoszone na konferencji księży dziekanów i wicedziekanów z racji rocznicy kanonicznego objęcia diecezji, w uroczystość św. Józefa 1980 r., „Warmińskie Wiadomości Diecezjalne” 4-5 (1980), s. 221-222.

⁵ Tegoż, *Dekret* z 19.03.1980 r. (Nr 513/80), „Biuletyn Synodalny” nr 1, Diecezja Warmińska 1980, s. 3. W skład komisji weszło 11 osób na czele z przewodniczącym ks. Jerzym Podoleckim, zaś do grona konsultatorów weszło 6 osób.

⁶ Tamże. Fragment niniejszego opracowania został zaczerpnięty z autorskiej publikacji zatytułowanej: *Ecclesia semper reformanda. Zjawisko synodalności w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Szczecin 2007, s. 66-68.

⁷ J. Glemp, *List Biskupa Warmińskiego do wiernych z życzeniami wielkanocnymi i z zapowiedzią Duszpasterskiego Synodu Diecezjalnego* z 25.03.1980 r. (Nr 195/80 WD), WWD 4-5 (1980), s. 224-226.

⁸ J. Podolecki skierował zaproszenia do członków Komisji Przygotowawczej i Konsultatorów (22.03.1980 r. - 13/80; 9.04.1980 r. - 35/80 z), w: AA w Olsztynie – K XXXVII 1.

⁹ J. Glemp, *Regulamin Kół Synodalnych* z 9.06.1980 r. (Nr 1070/80), „Biuletyn Synodalny” nr 1, dz. cyt., s. 7.

¹⁰ Tamże, s. 9-26.

w organizowanie i przewodniczenie pracom w parafialnych kołach było wielkie na tyle, że znalazło uznanie bpa Glempa¹¹.

W dniach 16-18.06.1980 r. odbyły się w Elku, Olsztynie i Malborku sympozja synodalne, w których wzięli udział wszyscy księża posługujący w diecezji¹². Wygłoszono w każdym z ośrodków cztery referaty: ks. A. Szorc – *Krótką historią synodów warmińskich*, ks. M. Żurowski – *Rola synodu diecezjalnego w tworzeniu wspólnoty Kościoła partykularnego*, ks. E. Szaftrowski – *Prawodawcze zadania synodu diecezjalnego po Soborze Watykańskim II* i ks. T. Pierson – *Nurt duszpasterski w polskich synodach po roku 1962*¹³.

19.03.1981 r. Biskup skierował pismo do parafialnych kół synodalnych: „Dopiero rok pracy i już dorobek pokaźny. (...) W bieżącym roku przystępujemy śmiało do pracy, ponieważ ścieżki są już przetarte. Od 19 marca br. będą działać komisje przygotowujące synod. Niektóre komisje, w zależności od tematyki, podzielone są na sekcje. Zaprosiliśmy do nich znaczną liczbę osób świeckich. Prace w komisjach nie przerywają jednak działalności kół synodalnych, przeciwnie, będą je wzmacniać, gdyż komisje w miarę zagłębiania się w problematykę będą odwoływały się do wypowiedzi – opinii kół synodalnych”¹⁴. W tym samym dniu został podpisany również przez bpa Józefa *Regulamin prac Komisji i Sekcji Synodu Duszpasterskiego Diecezji Warmińskiej*¹⁵ oraz skład tychże gremiów¹⁶.

Tak jak owocnie dotychczas pracowały koła synodalne, tak również poszczególne komisje odbywały posiedzenia i naradzały się w sprawach projektów dokumentów synodalnych. Działo się tak mimo powołania bpa Glempa na stolicę Metropolii Gnieźnieńskiej i Warszawskiej¹⁷.

Od strony formalnej poprzez vacat stolicy biskupiej został zawieszony synod diecezjalny. Nowym biskupem warmińskim został Jan Obląk, dotychczasowy biskup pomocniczy i następnie wikariusz generalny i kapitulny. 30.05.1982 r. podczas ingresu do katedry we Fromborku stwierdził: „Będziemy kontynuować nasze prace nad synodem diecezjalnym, który rozpoczęty czeka

¹¹ J. Glemp skierował list do księży proboszczów z 26.09.1980 r. (Nr 1817/80) dziękując za to, co uczynili w dziele synodu i zachęcając do dalszej pracy, w: AA w Olsztynie – K XXXVII 1.

¹² J. Obląk, Powiadomienie o sympozjum i podanie planu jego przebiegu z 30.05.1980 r. (Nr 933/80), w: AA w Olsztynie – K XXXVII 1.

¹³ Treści poszczególnych referatów zostały umieszczone w: „Biuletynie Synodalnym” nr 2, s. 2-43. Sporządzono również protokół z sympozjum z uwzględnieniem głosów biorących udział w dyskusji w poszczególnych ośrodkach, w: AA w Olsztynie – K XXXVII 1.

¹⁴ „Biuletyn Synodalny” nr 3, strona wstępna, nienumerowana.

¹⁵ Tamże, kolejna strona nienumerowana.

¹⁶ Określono następujące komisje: 1/ do samookreślenia Kościoła Warmińskiego wobec przeszłości i teraźniejszości, 2/ ds. wiary i ekumenizmu, 3/ ds. głoszenia Słowa Bożego, 4/ ds. wykonywania posługi sakramentalnej, 5/ ds. organizacji diecezjalnego Ludu Bożego i duszpasterstwa, 6/ ds. administracji posiadłości kościelnych, „Biuletynie Synodalnym” nr 3, s. 1-4.

¹⁷ Protokoły, że spotkania poszczególnych komisji i sekcji znajdują się w: AA w Olsztynie – K XXXVII 4-7; 13.

na swoje ukończenie i ukoronowanie praktycznymi przepisami i wskazania-
mi”¹⁸. Nie pojawił się żaden dekret nowego Biskupa Warmińskiego wskrzesza-
jący synod. Podczas konferencji księży dziekanów 1.10.1984 r., której prze-
wodniczył wikariusz generalny bp Julian Wojtkowski zostało przekazane: „Ks.
Biskup Warmiński dr Jan Obląk powiedział: *przygotowanie synodalne przesta-
rzale, trzeba rozpocząć na nowo, ale te prace w najbliższym czasie się rozpo-
częły i zakończyły*”¹⁹. Patrząc na to samo z perspektywy innej korespondencji,
możemy mieć przekonanie, że synod diecezji warmińskiej ciągle się nie zakoń-
czył, ale trwa w zawieszeniu. Należy mieć tu na uwadze pismo (Nr 2503/89)
z 14.12.1989 r. autorstwa bpa J. Wojtkowskiego skierowane do Kurii Sando-
miersko-Radomskiej, będące odpowiedzią na zapytanie bpa E. Materskiego
(Nr 1196/89) z 7.12.1989 r. dotyczące synodu diecezjalnego. W odpowiedzi
bpa Wojtkowskiego czytamy: „(pkt 3) Po jego przeniesieniu na stolicę pryma-
sowską, przygotowania do synodu były prowadzone za księdza biskupa war-
mińskiego dr. Jana Obląka. Do jego śmierci w dniu 16.12.1988 roku nie odbyła
się żadna sesja synodu. (pkt 4) Obecny ksiądz biskup warmiński dr Edmund
Piszcz widzi synod diecezjalny warmiński raczej w okresie po II synodzie ple-
narnym”²⁰.

Z perspektywy czasu, śledząc dokumentację diecezji/archidiecezji warmiń-
skiej, można podsumować ten etap historii synodów warmińskich słowami,
które zawarł w *Słowie wstępnym* do zboru dokumentacji synodu archidiecezji
warmińskiej abp Wojciech Ziemba: „W historii Diecezji Warmińskiej prze-
prowadzono dwanaście synodów diecezjalnych, które odpowiadały na ówczes-
ne problemy lokalnego Kościoła. (...) Złożyło się wiele przyczyn na to, dla
których ówczesny (XIII) Synod Diecezji Warmińskiej nie został dokończony”²¹.
Mimo to, choć zgodnie z obowiązującym prawem (kan.468 §2 KPK-83) został
zawieszony z momentem śmierci bpa Jana Obląka (16.12.1988 r.), a następca
na stolicy biskupiej nie podjął żadnych formalnych działań synodalnych, synod
ten został wpisany w historię diecezji jako kolejny w łańcuchu synodów war-
mińskich. Arcybiskup uzasadnia to słowami: „Niniejszy Synod jest pierwszym
w dwudziestoletniej historii Archidiecezji Warmińskiej. Jednak dla zachowania
ciągłości historycznej z Diecezją Warmińską, a także dla zachowania w pamięci
rozpoczętego, chociaż nie zakończonego Synodu zwołanego przez ówczes-
nego biskupa warmińskiego Józefa Glempa, nasz Synod nosi nazwę I (XIV)
Synodu Archidiecezji Warmińskiej”²².

¹⁸ J. Obląk, Homilia z dnia ingresu, WWD 4-5 (1982), s. 188-191.

¹⁹ Notatka podpisana przez bpa Juliana Wojtkowskiego w: AA w Olsztynie – K XXXVII 1.

²⁰ Tamże.

²¹ W. Ziemba, *Słowo wstępne*, w: I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej, Olsztyn 2012, s. 5.

²² Tamże, s.6. Trzeba przyznać, że w historii synodów, które odbyły się na polskiej ziemi, nie znajdujemy analogicznej motywacji wliczania synodu, który się nie zakończył, w pasmo historii synodów diecezjalnych.

2. Przebieg synodu

Papież Benedykt XVI 30.05.2006 r. zamianował biskupem diecezjalnym Archidiecezji Warmińskiej dotychczasowego metropolitę białostockiego abp. Wojciecha Ziembę. Ingres do Współkatedry św. Jakuba w Olsztynie odbył się 11.06.2006 r., a już 29.07. tegoż roku został podpisany dekret reaktywujący prace synodalne. Autor w dokumencie tym pisze: „Dekretem niniejszym polecam wznowienie i kontynuowanie prac XIII Synodu Kościoła Warmińskiego, a równocześnie I Synodu Archidiecezji Warmińskiej (kan. 462 §1, 469 §2)”²³. Dodaje jednocześnie informację, że synod będzie miał charakter zarówno duszpasterski, jak i prawny; powinien bowiem odnieść nauczanie i prawo Kościoła powszechnego do sytuacji wiernych Kościoła partykularnego. „Celem Synodu będzie także pełniejsza asymilacja nauczania i prawa współczesnego Kościoła w życiu Archidiecezji”²⁴.

Aby synod mógł podjąć w sposób odpowiedzialny prace na rzecz Kościoła partykularnego, konieczne jest wezwanie na synod tych, których przewiduje prawo powszechne²⁵, jak i tych, których pasterz Kościoła diecezjalnego uzna za pożytecznych dla powziętej inicjatywy. 17.10.2006 r. została ustanowiona przez Arcybiskupa struktura synodu Kościoła warmińskiego. Utworzono komisję główną, sekretariat synodu jak również poszczególne komisje synodalne w liczbie dwudziestu. Przewodniczący tych komisji wchodzi wraz z sekretarzem generalnym w skład komisji głównej, której przewodniczy Arcybiskup Warmiński²⁶. W późniejszym czasie uzupełniono skład komisji głównej o trzech członków, którzy stanęli na czele trzech nowych komisji synodalnych²⁷.

²³ W. Ziemia, *Dekret wznowiający prace Synodu Archidiecezji Warmińskiej* (L.dz. 780/06), w: Archiwum Kurii Metropolitalnej w Olsztynie.

²⁴ Tamże.

²⁵ Kan. 463 KPK-83. W. Ziemia, Pismo skierowane do księży dziekanów i członków rady kapłańskiej z 25.09.2006 r. (L.dz. 1079/06); Tegoż, *Dekret wzywający do udziału w I Synodzie Archidiecezji Warmińskiej* z 4.11.2006 r. (L.dz. 1455/06), w: Archiwum Kurii Metropolitalnej w Olsztynie.

²⁶ W. Ziemia, *Dekret ustanawiający Komisję Główną, Komisje Synodalne oraz Sekretariat Pierwszego Synodu Archidiecezji Warmińskiej* z 17.10.2006 r. (L.dz. 1045/06), w: Archiwum Kurii Metropolitalnej w Olsztynie.

²⁷ 17.01.2007 r. utworzono dwie komisje (L.dz. 111/07; 112/07), zaś 24.01.2007 r. utworzono komisję, która w chronologii zamknęła proces kształtowania struktury synodu (L.dz. 146/07). Oto lista wszystkich komisji: 1/ ds. duszpasterstwa; 2/ ds. nauczania i wychowania; 3/ ds. duchowieństwa i życia konsekrowanego; 4/ ds. kultu Bożego; 5/ ds. struktur diecezjalnych; 6/ ds. katolików świeckich; 7/ ds. dialogu ze światem nauki i kultury; 8/ ds. ekonomicznych; 9/ ds. rodziny; 10/ ds. charytatywnych; 11/ ds. *Patrimonium Ecclesiae*, 12/ ds. migracji i duszpasterstwa obcojęzycznego; 13/ ds. ekumenizmu; 14/ ds. środków społecznego przekazu; 15/ ds. muzyki kościelnej; 16/ ds. młodzieży; 17/ ds. społecznych i troski o dzieło stworzenia; 18/ ds. misji; 19/ ds. ruchów katolickich i stowarzyszeń; 20/ ds. budownictwa i sztuki sakralnej;

Nawigującym wszelkie działania związane zarówno z pracami komisji głównej, jak i poszczególnych komisji synodalnych oraz zaangażowania innych w prace synodalne, jest regulamin. Abp Ziemia podpisał 21.10.2006 r. *Regulamin Pierwszego Synodu Archidiecezji Warmińskiej*²⁸. Określił w nim raz jeszcze cele synodu oraz strukturę i zadania komisji głównej, komisji i zespołów synodalnych, a także sekretariatu synodu.

Ważkie dla owocnego przebiegu synodu jest również zaproszenie wszystkich wiernych archidiecezji: duchownych i świeckich do modlitwy wspólnej, jak i indywidualnej w intencji wznowionego synodu. Pierwszą sposobnością wspólnotowej modlitwy był dzień otwarcia obrad synodu archidiecezjalnego w patronalnym dniu św. Karola Boromeusza (4.11.) we wspólnoty olsztyńskiej²⁹. Na tę uroczystość przesłał słowa braterskiego pozdrowienia i zapewnienia o modlitwie Prymas Polski Józef kard. Glemp, inicjator wznowionego synodu³⁰. Główna myśl homilii wygłoszonej podczas tej uroczystości była osnuta wokół hasła synodalnego: *Przypatrzcie się bracia powołaniu waszemu* (1 Kor 1,26). Kaznodzieja – Pasterz Warmiński wskazał na synod, jako jeden ze sposobów odkrywania naszego powołania.

Tym, co w sposób szczególnie ożywia Kościół partykularny w szerzeniu idei synodalnych, jest inicjatywa, a za nią idące dzieło tworzenia sieci parafialnych zespołów synodalnych. Sekretarz Generalny synodu zwrócił się do proboszczów archidiecezji z przypomnieniem regulacji zawartych w *Regulaminie* i z prośbą o powoływanie takich zespołów w terminie do Środy Popielcowej br.³¹ Parafialnemu zespołowi synodalnemu przewodniczy miejscowy proboszcz lub wyznaczony przez niego wikariusz (§24). Ponadto w pracach zespołu obowiązkowo uczestniczą pozostali księża zaangażowani w duszpasterstwo, nadzwyczajni szafarze Komunii św., przedstawiciele zgromadzeń zakonnych, katecheci, członkowie rady parafialnej oraz inni przedstawiciele grup parafialnych (§25). Zespół nie powinien przekraczać liczby 25 członków (§28). Winni się spotykać przynajmniej raz w miesiącu (§29), by w oparciu o sugestie komisji synodalnych opracować i przygotować na piśmie odpowiedzi i wnioski służące dalszym pracom synodalnym (§22).

Obok parafialnych zespołów synodalnych swój wkład w ideę synodalną miały też zespoły o charakterze wspólnych zainteresowań tematycznych. Mogły się one tworzyć, zgodnie z *Regulaminem*, na szczeblu parafialnym, deka-

21/ ds./ seminarium duchownego i powołań kapłańskich; 22/ ds. diakonatu stałego i nadzwyczajnych szafarzy Komunii Świętej; 23/ ds. duszpasterstwa osób niepełnosprawnych.

²⁸ „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” 85 (2006), s. 30-35.

²⁹ W. Ziemia, *Komunikat Arcybiskupa Metropolity Warmińskiego do duchowieństwa i wiernych o uroczystym otwarciu I Synodu Archidiecezji Warmińskiej* z 25.10.2006 r. (L.dz. 1348/06), w: Archiwum Kurii Metropolitalnej w Olsztynie.

³⁰ J. Glemp, List skierowany do abp. Wojciecha Ziemby z 3.11.2006 r. (N. 2789/06/P.), w: jw.

³¹ W. Nowak, *Powołanie Parafialnych Zespołów Parafialnych* z 24.01.2007 r., w: jw.

nalnym czy nawet diecezjalnym. W ich skład personalny mogli wchodzić zarówno duchowni, jak i świeccy (§23), a przewodniczył poszczególnym zespołom właściwy duszpasterz związany z daną grupą lub środowiskiem (§26).

Tak ukształtowana struktura synodalna w ramach całego terytorium archidiecezji pozwalała na dotarcie z pytaniami, propozycjami czy projektami do bardzo wielkiej rzeszy wiernych zatroskanych o „jutro” swojego Kościoła partykularnego.

Kolejne sesje synodalne po inauguracyjnej, miały bardzo różnorodny charakter, począwszy od posiedzeń komisji głównej (m.in. 26.02.2007 r.; 26.10.2007 r. itd.), poprzez sesję inauguracyjną prac Parafialnych Zespołów Synodalnych z wręczeniem świec synodalnych (24.03.2007 r.), następnie odbyła się tzw. sesja *Praeparatoria* nt. „Świadectwo wiary. Patron św. Wojciech – Świadek Ewangelii” (23.04.2008 r.), potem trzy sesje robocze (12.06.2008 r.; 13.06.2009 r. i 4.06.2011 r.), po których publikowano w częściach projekty statutów synodalnych. Na przebieg synodu ogromny wpływ miały zwłaszcza sesje plenarne z głosowaniami, które odbyły się 26.02.2011 r. i 25.02.2012 r. Pierwsza z nich w sposób niedwuznaczny podkreśliła też wartość prac synodalnych na płaszczyźnie parafialnej, zaś druga zaakcentowała zasadnicze znaczenie kapłanów w dziele nowej ewangelizacji i umacniania wiary. Zamykając obrady synodalne była IV uroczysta sesja plenarna z udziałem Prymasa Polski abp. Józefa Kowalczyka, odbyła się ona 24.03.2012 r. w archikatedrze w Olsztynie. Ostatnim akordem wchodzenia w życie wypracowanych przez synod statutów i aneksów był akt uroczystego podpisania dekretu zatwierdzającego i ogłaszającego ich obowiązywanie jako prawa diecezjalnego, stało się to 30.09.2012 r.³²

Dzieło synodu diecezjalnego przynosi dobre owoce wówczas, kiedy jego idea i treści podejmowanych prac docierają do ogółu społeczności diecezjalnej. Służą temu zarówno medialne przekazy, ale zwłaszcza kierowane przez biskupa do wiernych słowo pasterskie. W przypadku Archidiecezji Warmińskiej takie obwieszczenie w postaci listu pasterskiego zostało skierowane do całej archidiecezji, m.in. w niedzielę poprzedzającą dzień zakończenia synodu. Czytamy tam: „Zbieżność tych dwóch uroczystości: XX-lecia reformy administracyjnej Kościoła oraz zakończenie I Synodu Archidiecezji Warmińskiej nie jest przypadkowa. Jedno i drugie wydarzenie stanowi odpowiedź na współczesne wyzwania Kościoła w Polsce oraz w Archidiecezji Warmińskiej. Można też powiedzieć, że I Synod Archidiecezji Warmińskiej jest następstwem reformy administracyjnej Kościoła w Polsce”³³.

³² I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej, Olsztyn 2012, s. 183-185.

³³ W. Ziemia, *List Pasterski z okazji XX rocznicy reformy administracyjnej Kościoła w Polsce oraz zakończenia I Synodu Archidiecezji Warmińskiej*, IV niedziela Wielkiego Postu 2012, w: Archiwum Kurii Metropolitalnej w Olsztynie.

Poza wyżej wspomnianymi środkami, dotarciu z ważnym przesłaniem synodalnym do rzesz wiernych, służą biuletyny. Z uznaniem należy zauważyć, że odpowiedzialni za synod warmiński podjęli się redagowania *Biuletynu Synodalnego*. Ukazało się pięć numerów począwszy od 1.03.2007 r., poprzez 20.05.2007 r., 10.12.2007 r., 10.08.2008 r. aż po 20.08.2009 r. Zawarto w nich informacje dotyczące przedsięwzięć synodalnych, publikowano dekrety istotne dla przebiegu synodu, jak również artykuły związane z synodem. W końcowym etapie synodu opublikowano w dwóch częściach *Projekty Statutów I Synodu Archidiecezji Warmińskiej* (19.01.2011 r. oraz 5.01.2012 r.), mogły być opublikowane w ramach wcześniej wydawanych biuletynów, ale tak się nie stało.

3. Statuty synodalne

Efektom prac poszczególnych komisji, a następnie głosowań całego zgromadzenia synodalnego i promulgacji właściwej władzy nad projektami, jest zbiór prawa partykularnego. Owocem końcowym synodu archidiecezji warmińskiej są uchwały, na które składa się 545 statutów oraz 53 aneksy. Całość, licząca 511 stron plus 16 stron zawierających fotografie, została wydana staraniem Wydziału Duszpasterskiego Kurii Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie w 2012 r.³⁴

Wprowadzeniem w zbiór prawa synodalnego jest *Słowo wstępne* abpa Wojciecha Ziemy z 16.11.2012 r. Autor sygnalizuje czytelnikowi krótkie nawiązanie do ostatniego dwunastego synodu z 1932 r., a następnie uzasadnia nazwę omawianego synodu. W dalszej części ukazuje przebieg prac synodalnych i prezentuje uczestników synodu, jak również pokrótce referuje końcowe dokumenty, które: „niech (...) staną się także jakby podręcznikiem dla wszystkich służącym rozpoznaniu swojego powołania i podjęcia *Nowej Ewangelizacji*”³⁵. Arcybiskup informuje również, że „Sekretariat Synodu jak i Komisja Główna zostają przekształcone w Radę ds. Wykonywania Postanowień Synodalnych”³⁶. Zaraz po omawianym wprowadzeniu zamieszczono w zbiorze dwa dekrety: zatwierdzający i ogłaszający statuty oraz drugi powołujący wspomnianą radę wykonawczą.

Statuty stanowiące główny trzon dekretów synodalnych zostały podzielone na 16 rozdziałów. Wiele, spośród wszystkich części, zawiera krótsze lub dłuższe wprowadzenia teologiczne do następnie zamieszczonych norm prawnych. Poszczególne rozdziały nie są odzwierciedleniem powołanych komisji syno-

³⁴ I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006-2012). *Misja Kościoła Warmińskiego w dziele Nowej Ewangelizacji*, Olsztyn 2012. Na stronie tytułowej dodano również niewielkim drukiem hasło przyświecające synodowi: *Przypatrzcie się powołaniu naszemu!* (1 Kor 1,26).

³⁵ Tamże, s.7.

³⁶ Tamże.

dalnych, ani ksiąg zawartych w zbiorze prawa powszechnego, ale stanowią swoistą grę tematyczną, która oddaje całokształt życia duszpasterskiego archidiecezji warmińskiej.

Na rozdział I – *Organizacja Kościoła Warmińskiego* – składa się 13 statutów traktujących o: organizacji terytorialnej i instytucjach archidiecezji, takich jak: rada kapłańska, kolegium konsultorów, kapituły, kuria i sąd archidiecezjalny. Na uwagę zasługuje podkreślenie Prawodawcy, iż praca sądu metropolitalnego ma zawsze na uwadze znaczenie ewangelizacyjne w zmieniającej się rzeczywistości. „Włącza się w ten sposób w ogólną duszpasterską działalność Kościoła”³⁷.

Rozdział II – *Parafia w strukturach Kościoła Warmińskiego* – podzielono na trzy bloki tematyczne; pierwszy dot. parafii, proboszczów i wikariuszów parafialnych, drugi traktuje o świeckich pracownikach parafii, zaś trzeci o dekanacie, dziekanach i wicedziekanach. Łącznie poświęcono tym zagadnieniom 29 statutów. Zalecenie synodu dot. kandydata na urząd proboszcza jest godne uwagi: „*Rada ds. Personalnych* zażąda od kandydata do objęcia parafii zaprezentowania swojej wizji pracy duszpasterskiej w warunkach konkretnej wspólnoty parafialnej”³⁸.

Życie liturgiczne w parafii – to tytuł rozdziału III statutów warmińskich, który jest nieproporcjonalnie obszerniejszy od wszystkich pozostałych, gdyż zawiera on 206 statutów, czyli niemal 2/5 całego zbioru. Przedmiotem regulacji są następujące zagadnienia: służba liturgiczna, kościół i jego wyposażenie, poszczególne sakramenty, dyscyplina odpustowa, sakramentalia, osobno pogrzeb chrześcijański, rok liturgiczny, liturgia godzin i nabożeństwa, miejsca święte oraz sanktuaria i pielgrzymki. A ponadto: muzyka i śpiew kościelny oraz sztuka sakralna. Poszczególne unormowania nawiązują do przepisów ogólnokościelnych lub norm objętych terytorium Konferencji Episkopatu Polski, nie brakuje też nawiązania do tradycji Kościoła lokalnego. Przykładem może posłużyć st. 169 określający obrzędy pogrzebowe włącznie z ostatnim pożegnaniem w przypadku kremacji ciała zmarłego. Ustawodawca określa, w tym przypadku, poszczególne etapy zgodnie z *Rytuałem* z ostatnimi unormowaniami z 2011 r. włącznie.

Kolejnym zagadnieniem zawartym w partykularnym prawie jest *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*. Następujących 29 statutów (numery: 250-278) skupia uwagę czytelnika na katechizacji zarówno typowo parafialnej, jak i szkolnej. Prawodawca synodalny wychodzi od katechezy rodzinnej, która ma na celu rozbudzenie wiary, rozwijanie jej i doprowadzenie do pełnego rozwoju³⁹. Dopiero na bazie katechezy rodzinnej kształtuje się na poszczególnych etapach katecheza we wspólnocie parafialnej, dla: dzieci, młodzieży, uczniów

³⁷ Tamże, statut 11.

³⁸ Tamże, statut 22.

³⁹ Tamże, statut 252.

klas gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, następnie młodzieży studiującej oraz pozaszkolnej i pracującej. Na końcu łańcucha edukacyjnego jest permanentnie trwająca katecheza dorosłych, która może odbywać się np. przed rozpoczęciem głównej Mszy św. w parafii⁴⁰. W odniesieniu do nauczających religii w szkołach (duchownych i świeckich) synod zaleca, by nie należeli do partii politycznych i związków zawodowych⁴¹.

Duszpasterstwo w archidiecezji i w parafii jest treścią rozdziału V⁴² omawianego zbioru prawa. To szerokie zagadnienie zostało podzielone na poszczególne duszpasterstwa: ogólne, specjalistyczne, małżeństw i rodzin, młodzieży, osób z niepełnosprawnością oraz migracji i grup etnicznych. W ramach poszczególnych części wiele miejsca poświęcono duszpasterstwu małżonków i następnie rodzin, wskazując na powołanie i przygotowanie do małżeństwa, formację duchową małżonków i rodzin, a także obrzędowość religijną w rodzinach.

Obok troski o jak najlepszy kształt i kondycję rodzin, synod wyraził swoją troskę o *Powołanie i formację duchownych oraz osób życia konsekrowanego* (rozdział VI). Synod nie tylko troszczy się o „dzisiaj” Kościoła partykularnego, ale też ma na uwadze „jutro” tegoż Kościoła i dlatego wyraża troskę o powołania kapłańskie w archidiecezji⁴³ i formację która dokonuje się w seminarium duchownym⁴⁴. Ciekawą inicjatywą synodalną jest powołanie „instytucji Prezbiterów – Mężów Zaufania”. Mieliby, poza ojcami duchownymi diecezjalnymi i dekanalnymi, służyć współbraciom kapłanom swoim doświadczeniem i radą⁴⁵. Poza tym pojawiają się na kartach prawa synodalnego konkretne wskazania dotyczące stałej formacji prezbiterów, i.in. zachęta do kontynuowania studiów teologicznych na Wydziale Teologicznym UWM lub innych uczelniach. Niemały też wkład w rozwój życia duchowego archidiecezji mają pozostałe osoby życia konsekrowanego należące do instytutów życia zakonnego. Poprzez różnorodność charyzmatów i podejmowanych posług przyczyniają się modlitwą i osobistym zaangażowaniem do uświęcenia ludu ziemi warmińskiej.

Rozdział VII – *Posłannictwo świeckich w misji ewangelizacyjnej Kościoła warmińskiego* traktuje w sposób bardzo syntetyczny o prawach przysługujących świeckim w ramach wspólnoty Kościoła, chodzi o to, czego mogą oczekiwać ze strony hierarchii⁴⁶, a jednocześnie synod zwraca uwagę na obowiązki świeckich jako członków Kościoła, który mają dobrze reprezentować i czuć się za niego odpowiedzialnymi.

⁴⁰ Tamże, statut 265.

⁴¹ Tamże, statut 274.

⁴² Tamże, statuty od 279 do 349.

⁴³ Tamże, statuty 390-397.

⁴⁴ Tamże, statuty 377-389.

⁴⁵ Tamże, statut 356.

⁴⁶ Por. statut 401.

Kontynuacją myśli związanej z rolą świeckich w Kościele są kolejne rozdziały: VIII – *Ruchy i stowarzyszenia kościelne* działające za aprobatą i zgodą Arcybiskupa⁴⁷ oraz IX - *Działalność charytatywna*, której kierunek nadaje Caritas Archidiecezji Warmińskiej, a realizuje się poza centralną w Parafialnych Zespołach Caritas oraz Szkolnych Kołach Caritas.

W rozdziale X statuty diecezjalne traktują o *Dobrach doczesnych w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*. Służą one sprawowaniu kultu Bożego, apostołstwu i wypełnianiu dzieł charytatywnych, a także zapewnieniu godziwego utrzymania duchowieństwa. Synod kładzie nacisk na wyraźne rozdzielenie dochodów prywatnych poszczególnych duchownych od finansów parafialnych⁴⁸.

Kolejne części omawianego zbioru prawa synodalnego Archidiecezji Warmińskiej dotyczą: *Środków przekazu w służbie ewangelizacji* (XI), *Ewangelizacji poprzez troskę o chrześcijańskiego ducha kultury* (XII), *Archidiecezji i parafii w służbie misji „ad gentes”* (XIII), *Ekumenizmu i dialogu międzyreligijnego w misji ewangelizacji* (XIV), *Troski o dzieło stworzenia* (XV) i na końcu zamieszczono *Postanowienia końcowe* (XVI). Poszczególne zagadnienia uzupełniają całość problematyki wymagającej nowego unormowania, w innych przypadkach przypomnienia i wyeksponowania ważnych dla całego Kościoła partykularnego wytycznych, które wypracowali uczestnicy synodu, a które promulgował swoim autorytetem abp Wojciech Ziemia.

4. Unormowania zawarte w aneksach

W tekście statutów zawarto odniesienia do aneksów, których w zbiorze prawa synodalnego zamieszczono aż 53. Zostały one pogrupowane na poszczególne zbiory w zależności od rodzaju dokumentów: dekrety, instrukcje, statuty i regulaminy oraz pozostałe – różne, niemieszczące się ww. Wszystkie razem stanowią integralną część końcowych uchwał synodalnych. Zasadniczo dokumenty te stanowią uzupełnienie czy też doprecyzowanie poszczególnych statutów synodalnych. Są one efektem debat poszczególnych zespołów i komisji synodalnych następnie zatwierdzonych przez prawodawcę partykularnego, lub też stanowią nowelizację wcześniej obowiązujących regulacji przereadowanych na potrzeby całościowej – synodalnej wizji Kościoła warmińskiego⁴⁹. Łącznie porządkują cały szereg spraw ważkich dla Kościoła partykularnego objętego synodem, a tym samym stanowią niezbędny przyczynek dla porządku prawnego archidiecezji.

⁴⁷ Tamże, statut 414.

⁴⁸ Tamże, statut 468.

⁴⁹ W świetle kan. 466 KPK omawiana część zbioru synodalnego stanowi dekrety synodalne, a tym samym posiada ona charakter normatywny.

Niejako preambułę dla omawianej części dokumentów stanowią: *Przysięga wierności przy objęciu urzędu wykonywanego w imieniu Kościoła*, jak również *Wyznanie wiary* wymagane w przypadkach określonych w kan. 833 KPK⁵⁰. Następnie w dziale: dekrety, umieszczono 16 aktów prawnych. Dotyczą rozmaitych dziedzin i zakresu obowiązywania, począwszy od ustanowienia odznaczenia dla zasłużonych w archidiecezji *prodesse auso*⁵¹, poprzez dekrety precyzujące tryb przechodzenia księży na emeryturę (nr 9), doprecyzowanie statusu księży rezydentów (nr 4) i wspierających duszpasterstwo – w formie aneksu (nr 6), następnie określających uposażenie księży diecezjalnych zaangażowanych w duszpasterstwo parafialne (nr 12) oraz ustalające wykaz czynności prawnych, które przekraczają granicę i sposób zwyczajnego zarządzania kościelnych publicznych osób prawnych podlegających arcybiskupowi warmińskiemu (nr 17a)⁵². Inne dekrety zawarte w omawianej części zbioru synodalnego erygują sanktuarium (nr 8) i muzeum (nr 10) oraz centrum edukacyjne (nr 14) i radio archidiecezjalne (nr 13), potem kapitułę kolegiacką (nr 11). Ponadto kolejne dekrety traktują o Komunii św. pod dwiema postaciami (nr 16) i o normach dotyczących użycia chleba z zawartością glutenu i moszczu jako materii eucharystycznej (nr 7) oraz dwa ostatnie: o wymogach stawianych adwokatom kościelnym w archidiecezji (nr 15) i porządkujący księgi inwentarzowe (nr 5). Dobór dekretów do rzezonego zbioru jest bardzo tajemniczy, trudno dostrzec klucz, według którego kierowali się redaktorzy zbioru, kolejność dekretów też zadziwia, gdyż ani chronologia, ani tematyka nie stanowi podstawy budowania omawianej części aneksów. Dwa dekrety oznakowane numerami 17 i 17a również mogą czytelnika zadziwić.

Kolejna część aneksów zawiera trzy instrukcje: w sprawie bierzmowania młodzieży (nr 18), zadań rzecznika kurii (nr 19) i dot. dekanalnego ojca duchownego (nr 20).

Przychodzi kolej na statuty, których w zbiorze synodalnym zamieszczono 23. Odnoszą się one do następujących instytucji i organów: *Caritas* (nr 22; 31; 32; 33), rady kapłańskiej (nr 24) i duszpasterskiej (nr 43) oraz parafialnej ds. ekonomicznych (nr 26), domu emerytów (nr 29) i konwiktu kapłanów (nr 40), sanktuariów (nr 23; 25; 35; 37), kapituł (28; 30; 38; 39), stowarzyszeń (nr 21; 36; 41) i instytucji edukacyjnych (nr 27; 34; 42). Tu podobnie jak w grupie dekretów, trudno znaleźć klucz ich doboru lub kolejności zamieszczenia. Nie wchodzi w grę ani chronologia czasowa, ani zasięg terytorialnego oddziaływania, brak również tematycznego pogrupowania statutów, co uczyniono w powyższym wyliczeniu.

⁵⁰ I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006-2012), dz. cyt., s. 189-190.

⁵¹ Tamże, Aneks nr 3.

⁵² Ostatni z wymienionych aneksów stanowi uzupełnienie do innego dekretu wydanego tego samego dnia (17.02.2012 r.). *Dekret* (L.dz. 113/2012) stanowi wstęp zawierający uzasadnienie dla dekretu wskazanego wyżej (L.dz. 114/2012).

Regulaminy stanowią kolejny zespół dokumentów. Prawodawca synodalny zamieścił pięć skompletowanych regulacji, dot. przyznania medalu diecezjalnego (nr 44), wyborów do radu kapłańskiej (nr 45), porządkujące funkcjonowanie szkoły muzycznej w archidiecezji (nr 46) i szkolnych kół *Caritas* (nr 47) oraz konwiktu kapłanów (nr 48).

Aneksy zamykają *Pozostałe dokumenty*: zarządzające o gruntach rolnych (nr 49), określające przepisy dot. fotografowania i filmowania w ramach sprawowanej liturgii (nr 50), zbierające wszelkie normy związane z urzędem dziekańskim w dekanatach (nr 51), kolejny aneks zawiera listę sanktuariów Archidiecezji Warmińskiej (nr 52). Ostatnim aneksem jest dekret o dorocznej adoracji Najświętszego Sakramentu w archidiecezji, uzupełniony o kalendarz (s. 427-434) i instrukcję szczegółową dotyczącą jej przeprowadzenia (s.434-435).

Omawiany zbiór synodalny zawiera, poza wymienionymi aktami, część w której zgromadzono blisko 50 *Wzorów dokumentów* – formularzy, które będą niewątpliwą pomocą zwłaszcza dla duszpasterzy w ich posługiwaniu kancelaryjnym. Posługiwanie się tego typu wzorcami pozwoli zainteresowanym uniknąć kluczowych braków w redagowaniu pism urzędowych kierowanych zarówno do kurii diecezjalnej, jak i urzędów Stolicy Apostolskiej. Jedynie *Wzór* nr 45 wydaje się być zbędnym. Nosi on taki sam tytuł, jak pierwszy dokument zamieszczony w ramach *Aneksów*, czyli przysięga wierności... Treść obu dokumentów jest również niemal identyczna, z tym że ten ze s. 492 zawiera dopisek zawarty w nawiasie: „dla wiernych będących członkami instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego”.

Wielką wartością dla całego zbioru jest *Indeks rzeczowy* (s. 497-502). Każdy korzystający z prawa synodalnego będzie miał poręczne narzędzie służące do odnajdywania unormowań dotyczących interesujących go zagadnień.

5. Uwagi końcowe

Ostatni z ukończonych synodów w 2012 roku to *I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej*. Jest on owocem ogromnego zaangażowania się Pasterza Warmińskiego wraz z duchowieństwem i świeckimi archidiecezji. Zasięg sieci instytucji synodalnych w diecezji pozwolił na dotarcie z pogłębioną refleksją, dotyczącą Kościoła i poszczególnych spraw związanych z jego życiem, zarówno w kierunku oddolnym zmierzając do organów centralnych, jak i odwrotnie: wypracowane projekty docierały do parafii celem zgromadzenia uwag dotyczących poszczególnych zapisów.

Zaangażowanie się świeckich zarówno na szczeblu komisji centralnych, jak również, i to na wielką skalę, w zespołach parafialnych świadczy o tym, że synod warmiński w swoim przebiegu miał charakter duszpasterski, czyli uczył laikat w sposób bardzo praktyczny odpowiedzialności za Kościół. Takie zjawie-

sko jest wyraźną odpowiedzią na współczesnego ducha Kościoła, który otwarty jest na wszystkich, nie tracąc przy tym swego hierarchicznego ustroju.

Wypracowane normy prawa synodalnego – statuty stanowią zwięzłe regulacje uszeregowane w kilkunastu rozdziałach podzielonych na pomniejsze części. Nie zawierają one wielu powtórzeń z dokumentów ogólnokościelnych, za wyjątkiem niezbędnych, których pominięcie pomniejszyłoby walor całego zbioru. Wiele zapisów ma charakter normatywny o różnorodnym zabarwieniu, począwszy od wyraźnego określenia obowiązków tego, co należy czynić, poprzez zachęty i wskazania oraz przypomnienia. Jedne statuty są bardzo zwięzłe, ale pojawiają się też długie cytaty zaciemniające treść jasnego przesłania⁵³.

Tak jak przebieg synodu pod rządami abp. Wojciecha Ziemyby może służyć za przykład dla innych synodów o zasięgu diecezjalnym, tak końcowy zbiór prawa synodalnego wymagałby nielicznych poprawek, korekt i dopracowań zasugerowanych w niniejszym opracowaniu, tak w części zasadniczej jak zwłaszcza w aneksach.

Streszczenie

Archidiecezja Warmińska po osiemdziesięciu latach przeżyła zwieńczenie kolejnego synodu diecezjalnego. Inicjatorem, a następnie zwołującym synod był bp Józef Glemp. Po jego odejściu na stolicę prymasowską synod został zawieszony. Dopiero w 2006 r. abp Wojciech Ziemia dekretem wznowił i polecił kontynuować prace synodalne. Prace te trwały przez 6 lat. Swoim zasięgiem poza komisjami ogólnodiecezjalnymi docierały w formie zespołów synodalnych do parafii i dekanatów. Zaangażowało się w synod bardzo wielu ludzi z ożywionym poczuciem odpowiedzialności za Kościół. Owocem tych prac są statuty regulujące całokształt życia Kościoła lokalnego. Integralną częścią statutów są aneksy doprecyzowujące poszczególne unormowania.

Słowa kluczowe: Synod diecezjalny, parafialne zespoły synodalne, statuty, prawo partykularne.

Summary

I (XIV) Synod of Warmia Archdiocese (2006 – 2012) The mission of Warmia local Church in the New Evangelization

The Warmia Archdiocese, 80 years down the road, entered the crowning of the subsequent diocesan synod. Cardinal Joseph Glemp was the one who initi-

⁵³ Przykładem może posłużyć st. 536 traktujący o trosce o ekologię. Przytoczona wypowiedź papieża Benedykta XVI nie czyni znacznym ubogaceniem zawartego tam zapisu.

ated and then convoked the synod. Following his nomination as a Primate of Poland, it was suspended later on. Only after 2006 archbishop Wojciech Ziemba resumed and ordered its works to be continued. It lasted consecutive 6 years and covered the whole diocese through its diocesan and vicariate forane teams. There were numbers of people involved in its works in the animated sense of responsibility for the Church. As a result of the synod there were declarations and decrees issued regulating the entirety of the local Church's life. An integral part of the decrees constitute the annexes which specify individual regulations.

Keywords: Diocesan synod, parish synod teams, statutes, particular law.